

Wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden

De Minister voor Natuur en Stikstof

Gelet op artikel 2.1, zevende lid, van de Wet natuurbescherming;

BESLUIT:

Artikel 1

1. In het besluit van 30 januari 2009¹ (DRZO/2008-001; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Waddenzee** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1340 *Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 2

1. In het besluit van 13 februari 2009¹ (DRZO/2008-002; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen en Lage Land Texel** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 3

1. In het besluit van 30 januari 2009¹ (DRZO/2008-003; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Vlieland** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 4

1. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-004; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Terschelling** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

¹ De tekendatum van deze drie aanwijzingsbesluiten is in eerdere wijzigingsbesluiten ten onrechte vermeld als 25 februari 2009.

Artikel 5

1. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-005; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Ameland** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 6

1. In het besluit van 30 januari 2009² (DRZO/2008-007; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Noordzeekustzone** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 7

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-009; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Grote Wielen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)³
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 8

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-010; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H7140 Overgangs- en trilveen
H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 9

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-013; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Alde Feanen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H7140 Overgangs- en trilveen
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

² De tekendatum van dit aanwijzingsbesluit is in eerdere wijzigingsbesluiten ten onrechte vermeld als 25 februari 2009.

³ Deze soort is inmiddels gesplitst in meerdere soorten, die alle geacht worden op Bijlage II van de Habitatrictlijn te staan. In Nederland betreft het twee soorten: de beekdonderpad (*Cottus rhenanus*) en de rivierdonderpad in strikte zin (*Cottus perifretum*). In dit besluit wordt steeds rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) bedoeld.

Artikel 10

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-015; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Van Oordt's Mersken** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 11

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-016; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Wijnjeterper Schar** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 12

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-017; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Bakkeveense Duinen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H4030 Droge Europese heide
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H7110 *Actief hoogveen
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 13

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-018; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Rottige Meenthe & Brandemeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 14

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-021; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lieftingsbroek** als Natura 2000-gebied is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 15

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-022; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Norgerholt** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:

H91D0 *Veenbossen

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 16

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-023; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Fochteloërveen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 17

1. In het besluit van 10 september 2009 (PDN/2009-024; Stcrt. 2009, 13516) tot aanwijzing van **Witterveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H7110 *Actief hoogveen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 18

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-025; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Drentsche Aa-gebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 19

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-028; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Elperstroomgebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H7110 *Actief hoogveen
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 20

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-029; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Holtingerveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 21

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-030; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Dwingelderveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 22

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-032; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Mantingerzand** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 23

1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-034; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **Weerribben** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 24

1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-035; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **De Wieden** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 25

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-036; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 26

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-037; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Olde Maten & Veerslootslanden** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
 - H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 27

1. In het besluit van 23 april 2014 (PDN/2014-038; Stcrt. 2014, 12056) tot aanwijzing van **Rijntakken** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 28

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-039; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Vecht- en Beneden-Reggegebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
 - H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
 - H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
 - H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*
 - H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmion minoris*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 29

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-042; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Sallandse Heuvelrug** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 30

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-044; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Borkeld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 31

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-045; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Springendal & Dal van de Mosbeek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 32

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-047; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H4030 Droge Europese heide
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 33

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-048; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lemselermaten** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H4030 Droge Europese heide
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 34

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-049; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Dinkelland** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
 - H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
 - H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
 - H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
 - H7140 Overgangs- en trilveen
 - H7230 Alkalisch laagveen
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
 - H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1096 Beekprik (*Lampetra planeri*)
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 35

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-050; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Landgoederen Oldenzaal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
H4030 Droge Europese heide
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 36

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-051; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lonnekermeer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 37

1. In het besluit van 28 mei 2013 (PDN/2013-053; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Buurserzand & Haaksbergerven** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caeruleae*)
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 38

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-054; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Witte Veen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caeruleae*)
H7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 39

1. In het besluit van 11 juni 2014 (PDN/2014-057; Stcrt. 2014, 17732) tot aanwijzing van **Veluwe** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 40

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-058; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Landgoederen Brummen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
H1831 Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 41

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-060; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Stelkampsveld** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 42

1. In het besluit van 12 december 2014 (PDN/2014-061; Stcrt. 2015, 4119) tot aanwijzing van **Korenburerveen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 43

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-062; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Willinks Weust** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 44

1. In het besluit van 23 april 2014 (PDN/2014-065; Stcrt. 2014, 12056) tot aanwijzing van **Binnenveld** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 45

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-069; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **De Bruuk** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7140 Overgangs- en trilveen
H7230 Alkalisch laagveen
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 46

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-070; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lingegebied & Diefdijk-Zuid** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 47

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-071; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 48

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-072; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **IJsselmeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 49

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-073; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Markermeer & IJmeer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 50

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-074; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Zwarte Meer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

⁴ De tekendatum van deze drie aanwijzingsbesluiten is in een eerder wijzigingsbesluit ten onrechte vermeld als 16 februari 2010.

3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 51

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-076; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Veluwerandmeren** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 52

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-082; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Uiterwaarden Lek** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype verwijderd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 53

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-083; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Botshol** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 54

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-084; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Duinen Den Helder - Callantsoog** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
H2190 Vochtige duinvalleien
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 55

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-085; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Zwanenwater & Pettemerduinen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattypen gewijzigd:
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 56

1. In het besluit van 30 juni 2017 (N&B/2017-087; Stcrt. 2017, 49933) tot aanwijzing van **Noordhollands Duinreservaat** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 57

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-088; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kennemerland-Zuid** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattypen toegevoegd:
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 58

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-094; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Naardermeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 59

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-096; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Coepelduynen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattypen gewijzigd:
H2190 Vochtige duinvalleien
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 60

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-097; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Meijendel & Berkheide** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen

- H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
- 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H2190 Vochtige duinvalleien
- 4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 61

- 1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-100; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Voornes Duin** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitatypes gewijzigd:
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2190 Vochtige duinvalleien
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 62

- 1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-101; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Duinen Goeree & Kwade Hoek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
 - H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
 - H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
- 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
 - H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)
- 4. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn de instandhoudingsdoelstellingen van de volgende habitatypes gewijzigd:
 - H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 5. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 63

- 1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-103; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **Nieuwkoopse Plassen & De Haeck** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 64

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-105; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Zouweboezem** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 65

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-109; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Haringvliet** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 66

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-111; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Hollands Diep** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 67

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-112; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Biesbosch** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H4056 Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 68

1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-113; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Voordelta** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 69

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-115; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Grevelingen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 70

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-116; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Kop van Schouwen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 71

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-117; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Manteling van Walcheren** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypen toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 72

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-118; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Oosterschelde** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypen toegevoegd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1103 Fint (*Alosa fallax*)
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 73

1. In het besluit van 18 december 2009⁵ (PDN/2009-122; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Westerschelde & Saeftinghe** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypen toegevoegd:
H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 74

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-123; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Zwin & Kievittepolder** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypen toegevoegd:
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
H2190 Vochtige duinvalleien

⁵ De tekendatum van dit aanwijzingsbesluit is in een eerder wijzigingsbesluit ten onrechte vermeld als 16 februari 2010.

2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 75

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-128; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Brabantse Wal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 76

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-130; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Langstraat** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 77

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-131; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 78

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-132; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 79

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-133; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kampina & Oisterwijkse Vennen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:

- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
- H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 80

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-134; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Regte Heide & Riels Laag** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
H7140 Overgangs- en trilveen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 81

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-135; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kempeland-West** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 82

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-136; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 83

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-137; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Strabrechtse Heide & Beuven** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 84

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-138; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Weeter- en Budelerbergen & Ringselven** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:

- H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H4030 Droge Europese heide
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caerulea*)
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1337 Bever (*Castor fiber*)
 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
 4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 85

1. In het besluit van 15 juli 2009 (PDN/2009-024; Stcrt. 2009, 13516) tot aanwijzing van **Deurnsche Peel & Mariapeel** als Natura 2000-gebied is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 86

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-141; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Oeffelter Meent** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 87

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-142; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Sint Jansberg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 88

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-144; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Boschhuizerbergen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 89

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-145; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Maasduinen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)

- H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
- H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmenion minoris*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 90

- 1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-147; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Leudal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 91

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-148; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Swalmdal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 92

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-149; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Meinweg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 93

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-150; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Roerdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 94

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-152; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Grensmaas** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 95

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-153; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Bunder- en Elslooërbos** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 96

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-154; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Geleenbeekdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 97

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-155; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Brunsummerheide** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype verwijderd:
H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 98

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-156; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Bemelerberg & Schiepersberg** als Natura 2000-gebied is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype verwijderd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1078 *Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 99

1. In het besluit van 22 juni 2015 (PDN/2015-157; Stcrt. 2015, 0714) tot aanwijzing van **Geuldal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 100

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-158; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kunderberg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 101

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-159; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Sint Pietersberg & Jekerdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 102

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op de dag na de bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister voor Natuur en Stikstof,
w.g. Christianne van der Wal-Zeggelink
d.d. 22 november 2022

Dit wijzigingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet. Het wijzigingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Degenen die een zienswijze, als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht, binnen de gestelde termijn naar voren hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de rechtbank van het arrondissement waar de woonplaats van degene die beroep instelt onder valt (voor degene die niet in Nederland woont, is dat de rechtbank in Den Haag); zie hiervoor de webpagina www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Paginas/Werk-en-rechtsgebieden/rechtbanken.aspx.

Degenen die geen zienswijzen naar voren hebben gebracht, kunnen ten aanzien van alle punten van het besluit beroep instellen als ze belanghebbende zijn; als ze geen belanghebbende zijn, kunnen ze alleen beroep instellen ten aanzien van punten die inhoudelijk verschillen van het ontwerpbesluit.

Nota van toelichting behorende bij het Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden (DGNVLG-N2000 / 2022-000 | Aanwezige waarden (wijziging))

INLEIDING

Aanleiding voor en doel van het wijzigingsbesluit

Vanaf 2008 zijn in Nederland aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor Habitatrichtlijngebieden. Nu dat proces nagenoeg is afgerond, is het belangrijk om na te gaan of er in de gebieden habitattypen en soorten voorkomen die niet zijn opgenomen in de aanwijzingsbesluiten. Uit de bepalingen van de Habitatrichtlijn volgt namelijk dat die waarden (in beginsel) in aanmerking komen om te worden beschermd.

Uit de uitleg die de Europese Commissie heeft gegeven⁶ en uit vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State⁷ blijkt dat alle habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, moeten worden aangewezen. Dit ongeacht wat in het Standaardgegevensformulier is vermeld, ongeacht of de waarde er al was bij plaatsing op de Lijst van gebieden van communautair belang⁸, ongeacht of het een prioritaire waarde is en ongeacht de bijdrage van een gebied aan de landelijke doelen.

In 2015 is, naar aanleiding van een analyse ten aanzien van habitattypen die *niet* in de Habitatrichtlijngebieden aanwezig bleken te zijn, reeds een wijzigingsbesluit voor meerdere gebieden gepubliceerd⁹, waarbij niet alleen de afwezige waarden werden verwijderd, maar waarbij tegelijk alle (meer dan verwaarloosbaar) aanwezige, maar nog niet aangewezen habitattypen werden toegevoegd. Dit wijzigingsbesluit 'Aanwezige waarden' is hierop een vervolg, waarbij de aanleiding dit keer dus juist de *aanwezigheid* is, maar waarbij ook waarden verwijderd worden die *afwezig* blijken te zijn.

Voor dit wijzigingsbesluit zijn alle (definitief gepubliceerde¹⁰) aanwijzingsbesluiten in ogenschouw genomen. Bij 100 gebieden bleek sprake te zijn van ten onrechte nog niet aangewezen habitattypen en/of soorten. Die habitattypen en soorten zijn in beginsel integraal door middel van dit wijzigingsbesluit aan de aanwijzingsbesluiten toegevoegd. Er zijn enkele uitzonderingen:

- habitattypen of soorten die pas ná publicatie van het aanwijzingsbesluit in het gebied zijn ontstaan, c.q. gevestigd;
- habitattypen of soorten die alleen voorkomen in grensgebieden met andere Habitatrichtlijngebieden waar er reeds een instandhoudingsdoelstelling voor bestaat en waar een onderlinge grenswijziging in de rede ligt.

De eerste uitzondering vindt zijn oorzaak in de bedoeling van dit wijzigingsbesluit, namelijk in het *corrigeren* van wat kennelijk niet goed is gegaan bij het publiceren van het aanwijzingsbesluit. De bedoeling van dit wijzigingsbesluit is niet het *actualiseren* van het aanwijzingsbesluit. In het kader van de voorgenomen evaluatie van Natura 2000 zal worden bezien in hoeverre het noodzakelijk is om de aanwijzingsbesluiten op dit punt te actualiseren. Voor het beoordelen van de noodzaak tot corrigeren is dus de peildatum van groot belang (zie ook hierna de paragraaf Peildatum).

De tweede uitzondering heeft te maken met een voorgenomen wijzigingsbesluit ten aanzien van grenswijzigingen bij Natura 2000-gebieden in de kustregio. Daarbij zal onder andere worden bezien of er een beter werkbaar begrenzing kan worden ontworpen bij aangrenzende gebieden, zodat bijvoorbeeld duinhabitats bij gebieden getrokken worden die door duinen worden gekenmerkt. Daar waar dat voorzien wordt, is ervan afgezien om habitattypen of soorten toe te voegen aan gebieden waarvan nu al duidelijk is dat ze de betreffende waarden ná de grenswijziging niet meer zullen bevatten¹¹. Ook in het geval van H91F0 in het gebied Veluwe (057), op de grens met het gebied Rijntakken (038), wordt een dergelijke oplossing voorzien.¹²

⁶ Zie onder andere: Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 32 670, nr 105.

⁷ Zie onder andere de uitspraken over Wooldse Veen (201305337/1/R2; 12 maart 2014), Korenburgerveen (201305336/1/R2; 17 september 2014) en Bergvennen & Brecklenkampse Veld (201306279/2/R2; 1 april 2015).

⁸ Voor de meeste gebieden is dat 8 december 2004.

⁹ 'Afwezige waarden', 28 mei 2015, PDN/2015-004.

¹⁰ Een noodzakelijke wijziging ten opzichte van het ontwerp-besluit Krammer-Volkerak zal worden meegenomen bij het vaststellen van het definitieve besluit voor dat gebied.

¹¹ Dit betreft: H1110B en H1140B in Waddenzee (001), H1110A, H1140A, H2120, H2160 en H2170 in Noordzeekustzone (007), H2160 in Haringvliet (109) en H2130A, H2160 en H2190B in Voordelta (113).

¹² Dit habitatype is in het voorjaar van 2022 voor het eerst herkend als aanwezig binnen de begrenzing van het gebied Veluwe; eerder werd het beschouwd als behorend tot H9120.

Het *verwijderen* van afwezige waarden is aan strikte randvoorwaarden gebonden, namelijk dat het habitatype of de soort niet alleen ten tijde van het publiceren van het besluit afwezig was, maar ook reeds bij het plaatsen op de Lijst van gebieden van communautair belang. Vanaf die plaatsing is namelijk het verslechteringsverbod (artikel 6, lid 2, HR) ingegaan. Het verdwijnen tussen (meestal) 2003 en de peildatum van de besluiten (2008-2017) kan vanwege dit verbod in beginsel geen reden zijn om een waarde te verwijderen uit een aanwijzingsbesluit.

Voor zowel de toevoegingen als de verwijderingen is de best beschikbare kennis gebruikt. Dit is verantwoord in de laatste paragraaf van dit inleidende hoofdstuk.

De reikwijdte van dit wijzigingsbesluit is, ten slotte, nog als volgt beperkt:

- Het wijzigingsbesluit heeft geen betrekking op vogels. De systematiek ten aanzien van het beschermen van vogelsoorten (conform de Vogelrichtlijn) is wezenlijk anders dan die van habitatypen en habitatsoorten. Het eventueel aanpassen van aanwijzingsbesluiten voor Vogelrichtlijngebieden komt aan de orde in het kader van de lopende Actualisatie Natura 2000.
- Het wijzigen van grenzen maakt evenmin deel uit van dit wijzigingsbesluit.

Leeswijzer

De artikelen 1 tot en met 101 van dit wijzigingsbesluit regelen de wijzigingen ten opzichte van de besluiten tot aanwijzing van de erin vermelde Natura 2000-gebieden. Verwezen wordt naar deze nota van toelichting voor een nadere uitwerking.

Artikel 102 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

Na deze inleidende paragrafen van de Nota van toelichting wordt verder per gewijzigd aanwijzingsbesluit vermeld welke teksten uit de Nota van toelichting van die aanwijzingsbesluiten worden gewijzigd. Dit betreft achtereenvolgens: wijziging van de in het gebied aanwezige waarden (paragraaf 4.3), wijziging van de waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.4, indien relevant), wijziging van de beschrijving van de verspreiding van habitatypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied (paragraaf 4.4), verwijdering en toevoeging van instandhoudingsdoelstellingen voor de verwijderde en toegevoegde waarden (paragraaf 5.3 en 5.4), onderbouwing voor de verwijderde en toegevoegde waarden (bijlage B.1), toepassing van de selectiecriteria voor Habitatrichtlijngebieden en toelichting op de toewijzing van de instandhoudingsdoelstellingen (bijlage B) en wijziging in de beantwoording van eerdere zienswijzen (Bijlage C, indien relevant).

In een afsluitende (afzonderlijke) bijlage wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van dit wijzigingsbesluit gegeven.

Samenvatting

In onderstaande tabel worden alle wijzigingen samengevat, zowel de wijzigingen op het niveau van habitatypen en soorten als op het niveau van subtypen die via wijziging van een instandhoudingsdoelstelling zijn opgenomen.

Overzicht van de aangebrachte wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen (aangeduid als "doelen").

Natura 2000-gebied		Aard van de wijziging(en)
001	Waddenzee	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2170 en voor de soorten H1340, H1351 en H1903
002	Duinen en Lage Land Texel	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1320, H6230 en H6430 (subtypen A, B en C) en voor de soort H1364
003	Duinen Vlieland	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110 en voor de soort H1364
004	Duinen Terschelling	Toevoeging van een doel voor de soort H1364
005	Duinen Ameland	Toevoeging van doelen voor het habitatype H1330 (subtype A) en voor de soort H1364
007	Noordzeekustzone	Toevoeging van een doel voor de soort H1903
009	Groote Wielen	Toevoeging van doelen voor de soorten H1149 en H1163
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H7140 (subtype B) en H91D0, en voor de soorten H1149 en H1163

013	Alde Feanen	Toevoeging van doelen voor het habitattypen H6430 (subtypen A en B), voor het habitatsubtype H7140A (door wijziging van het doel voor habitattypen H7140) en voor de soort H1042
015	Van Oordt's Mersken	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130 en H9190
016	Wijnjeterper Schar	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3130 en H3160
017	Bakkeveense Duinen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H4030, H6230, H7110 (subtype B) en H7150
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230 en H6430 (subtype A)
021	Lieftinghsbroek	Verwijdering van het doel voor habitattypen H91D0
022	Norgerholt	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H91D0
023	Fochteloërveen	Toevoeging van een doel voor de soort H1042
024	Witterveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3160 en H6230 Verwijdering van het habitatsubtype H7110B (door wijziging van het doel voor habitattypen H7110)
025	Drentsche Aa-gebied	Toevoeging van doelen voor de soorten H1042 en H1337
028	Elperstroomgebied	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3160, H7110 (subtype B) en H91E0 (subtype C)
029	Holtingerveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H5130 en H9120
030	Dwingelderveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3110 en H91D0
032	Mantingerzand	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130 en H91D0
034	Weerribben	Toevoeging van een doel voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430)
035	De Wieden	Toevoeging van een doel voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430)
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430), voor het habitattypen H91E0 (subtypen A, B en C) en voor de soorten H1145 en H1163
037	Olde Maten & Veerslootslanden	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230 en H6430 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitattypen H3150
038/ 066- 068	Rijntakken	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430), voor het habitattypen H9120 en voor het habitatsubtype H91E0C (door wijziging van het doel voor habitattypen H91E0)
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3130, H3150, H3260 (subtype B) en H91F0
042	Sallandse Heuvelrug	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H7150
044	Borkeld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2330 en H9190
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9160 (subtype A), H9190 en H91D0
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A), H4030, H7150 en H9120
048	Lemselermaten	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H4030
049	Dinkelland	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2310, H2330, H3160, H5130, H7140 (subtype A), H7230, H9120, H9160 (subtype A), H9190 en H91D0, voor de habitatsubtypen H91E0A en -B (door wijziging van het doel voor habitattypen H91E0) en voor de soorten H1096 en H1134
050	Landgoederen Oldenzaal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A) en H4030
051	Lonnekermeer	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H9190
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2330, H3160, H6230, H6410, H7150 en H9190, en voor de soort H1042
054	Witte Veen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H5130, H6410, H7120, H7150 en H91E0 (subtype C)
057	Veluwe	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H91D0
058	Landgoederen Brummen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3160 en H3260 (subtype A) Verwijdering van het doel voor de soort H1831
060	Stelkampsveld	Toevoeging van doelen voor het habitattypen H9120 en voor de soort H1166
061	Korenburgerveen	Toevoeging van een doel voor de soort H1042
062	Willinks Weust	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4030 en H91E0 (subtype C)
065	Binnenveld	Toevoeging van een doel voor de soort H1145
069	De Bruuk	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230, H6430 (subtype A), H7140 (subtype A), H7230 en H91E0 (subtype C)
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3150 en H6510 (subtypen A en B) en voor de soort H1337

071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	Toevoeging van doelen voor het habitatype H6430 (subtype A), voor het habitatsubtype H91E0C (door wijziging van het doel voor habitatype H91E0) en voor de soort H1337
072	IJsselmeer	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1330 (subtype B) en H3140
073	Markermeer & IJmeer	Toevoeging van doelen voor het habitatype H3150 en voor de soort H1149
074	Zwarte Meer	Toevoeging van doelen voor het habitatype H3140, voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitatype H6430) en voor de soort H1134 Verwijdering van het habitatsubtype H6430A (door wijziging van het doel voor habitatype H6430)
076	Veluwerandmeren	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6430 (subtypen A en B)
082	Uiterwaarden Lek	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91E0 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitatype H6430 (subtype B)
083	Botshol	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6510 (subtype A)
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110, voor de habitatsubtypen H2130A en H2140A (door wijziging van de doelen voor habitatype H2130 respectievelijk H2140), voor het habitatype H2150, voor de habitatsubtypen H2180B en H2190B (door wijziging van de doelen voor habitatype H2180 respectievelijk H2190) en voor de habitatypen H6230 en H7210
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2160, voor het habitatsubtype H2180C (door wijziging van het doel voor habitatype H2180) en voor de soort H1903
087	Noordhollands Duinreservaat	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2110 en H6430 (subtype C)
088	Kennemerland-Zuid	Toevoeging van doelen voor het habitatype H7210 en voor de soort H1149
094	Naardermeer	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H3130 en H6430 (subtypen A en B)
096	Coepelduynen	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2110 en H2180 (subtype C) en voor habitatsubtype H2190D (door wijziging van het doel voor habitatype H2190)
097	Meijendel & Berkheide	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110, voor het habitatsubtype H2190C (door wijziging van het doel voor habitatype H2190), voor de habitatypen H3140 en H6430A (subtype A) en voor de soorten H1149 en H1166
100	Voornes Duin	Toevoeging van doelen voor de habitatsubtypen H2130B en H2190C (door wijziging van de doelen voor habitatype H2130 respectievelijk H2190) en voor de habitatypen H6430 (subtype B) en H7210
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	Toevoeging van doelen voor habitatype H1110 (subtype B), voor habitatsubtype H1140B (door wijziging van het doel voor habitatype H1140), voor de habitatypen H2170 en H2180 (subtype C) en voor de soorten H1364 en H1365 Verwijdering van de doelen voor het habitatype H1320 en het habitatsubtype H6430C (door wijziging van het doel voor habitatype H6430)
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitatype H6430) en voor de soort H1163
105	Zouweboezem	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91E0 (subtypen A en C)
109	Haringvliet	Toevoeging van een doel voor de soort H1337 Verwijdering van het doel voor de soort H1134
111	Hollands Diep	Toevoeging van doelen voor de soorten H1134, H1145 en H1149
112	Biesbosch	Toevoeging van een doel voor de soort H4056
113	Voordelta	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2120 en voor de soort H1351
115	Grevelingen	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H2130A (door wijziging van het doel voor habitatype H2130) en voor de soorten H1364 en H1365 Verwijdering van het habitatsubtype H2130B (door wijziging van het doel voor habitatype H2130)
116	Kop van Schouwen	Toevoeging van een doel voor het habitatype H1330 (subtype A)
117	Manteling van Walcheren	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1330 (subtype B) en H2110, voor het habitatsubtype H2130C (door wijziging van het doel voor habitatype H2130) en voor het habitatype H2170
118	Oosterschelde	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2130 (subtype A), H2160 en H7210, en voor de soorten H1103, H1351 en H1364
122	Westerschelde & Saeftinghe	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1140 (subtype B) en H2130 (subtype A) en voor de soorten H1351 en H1364
123	Zwin & Kievittepolder	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H1140B (door wijziging van het doel voor habitatype H1140) en voor de habitatypen H2180 (subtypen B en C) en H2190 (subtypen A, B en D)

128	Brabantse Wal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H7150 en H9120
130	Langstraat	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H3150, H4010 (subtype A), H6430 (subtype A) en H7150
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	Toevoeging van een doel voor de habitattypen H4030 en H9120
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3150 en H6230, en voor de soorten H1134 en H1166
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9120 en H91D0, en voor de soorten H1042 en H1163
134	Regte Heide & Riels Laag	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6410 en H7140 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitatype H2310
135	Kempenland-West	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9120, H9160 (subtype A), H9190 en H91D0
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	Toevoeging van een doel voor de soort H1149
137	Strabrechtse Heide & Beuven	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H7150 en H91D0, en voor de soort H1149
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A), H4030, H6410, H7150 en H9120 en voor de soorten H1134 en H1337 Verwijdering van het doel voor de soort H1166
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	Toevoeging van doelen voor de soorten H1134 en H1149
141	Oeffelter Meent	Toevoeging van een doel voor de soort H1337
142	Sint Jansberg	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9160 (subtype A) en H91D0
144	Boschhuizerbergen	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91D0
145	Maasduinen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtypen A en C), H9120, H9190 en H91F0, en voor de soorten H1042, H1149, H1163 en H1166
147	Leudal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6410, H9120 en H9190, en voor de soorten H1134, H1149 en H1163
148	Swalmdal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtype A) en H9120, en voor de soort H1037
149	Meinweg	Toevoeging van een doel voor de habitattypen H3130 en H6410, en voor de soort H1037
150	Roerdal	Toevoeging van doelen voor het habitatype H9120, het habitatsubtype H91E0A (door wijziging van het doel voor habitatype H91E0) en voor de soort H1145
152	Grensmaas	Toevoeging van doelen voor de habitatsubtypen H6430C en H91E0C (door wijziging van de doelen voor habitatype H6430 respectievelijk H91E0)
153	Bunder- en Elslooërbos	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6510 (subtype A) en H9120, en voor de soort H1337
154	Geleenbeekdal	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6430 (subtype A)
155	Brunsummerheide	Toevoeging van een doel voor het habitatype H9120 Verwijdering van het doel voor habitatype H2330
156	Bemelerberg & Schiepersberg	Toevoeging van een doel voor de soort H1078 Verwijdering van het doel voor habitatype H6510 (subtype A)
157	Geuldal	Toevoeging van doelen voor het habitatype H4030 en voor de soort H1337
158	Kunderberg	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtype C) en H7220
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	Toevoeging van een doel voor de soort H1337

Peildatum

Ten aanzien van de peildatum dient het volgende als toelichting voor alle wijzigingen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn in de aanwijzingsbesluiten zelf niet gekwantificeerd (daarvoor moet een habitatkaart of beheerplan worden geraadpleegd). Voor het bepalen van wat in de instandhoudingsdoelstellingen onder 'behoud' dan wel 'uitbreiding' of 'verbetering' moet worden verstaan, is het dus belangrijk te weten wat de uitgangssituatie (of 'nulsituatie') is waarmee deze termen moeten worden vergeleken. Dat is eveneens van belang voor het handhaven van het verslechtingsverbod. De situatie ten tijde van het publiceren van een aanwijzingsbesluit is bepalend voor wat onder 'behoud' moet worden verstaan en vanaf welk niveau 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden. De instandhoudingsdoelstellingen moeten in de onderscheiden gebieden dus zó begrepen worden, dat het behoudsniveau van de habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten betrekking heeft op oppervlakte en kwaliteit, respectievelijk omvang en kwaliteit leefgebied en omvang populatie, zoals aanwezig op de datum van aanwijzen. Dit is tevens het niveau van waaraf 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden.

Ten aanzien van de met dit wijzigingsbesluit toegevoegde habitattypen en soorten is dat anders. Aangezien het gaat om een correctie op de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten (en niet om het toevoegen van waarden die zich pas ná die besluiten hebben gevestigd) geldt voor de toegevoegde waarden dezelfde peildatum als voor de reeds eerder beschermde waarden. Die peildatum is dus de datum die in de afzonderlijke artikelen van dit wijzigingsbesluit wordt genoemd.

Onderbouwing van de wijzigingen

De met dit wijzigingsbesluit aangebrachte wijzigingen in de aanwijzingsbesluiten zijn in principe gebaseerd op de volgende bronnen:

- *voor habitattypen*: de habitattypenkaarten zoals opgesteld door de provincies, het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat en het ministerie van Defensie. Voor de redenen om habitattypen op de kaarten op te nemen, dan wel (vanwege afwezigheid) niet op de kaarten op te nemen, wordt verwezen naar het voor deze habitattypenkaarten vervaardigde documentatiemateriaal. De habitattypenkaarten geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het aanwijzingsbesluit (en daarmee dus de situatie op de peildata voor dit wijzigingsbesluit).
- *voor soorten*: het, ten behoeve van dit wijzigingsbesluit, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken opgestelde rapport 'Het voorkomen van Habitatrichtlijnsoorten in Habitatrichtlijngebieden. Advies ten aanzien van wijzigingen in de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten' van G.I. Bos-Groenendijk, C.A.M. van Swaay, A.W. Gmelig Meyling, T. Termaat, J. van Deijk, B. Koese, J.T. Smit, R.C.M. Creemers, J. Kranenbarg, O. Bos, M. La Haye, V. Dijkstra, L. Sparrius & B. Odé (De Vlinderstichting, 2017).

Uitzonderingen hierop (en nadere toelichtingen¹³) betreffen de volgende gevallen:

- Afwezigheid van H2190A in *Waddenzee* (001): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende wateren niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3120 in *Noordzeekustzone* (007): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar door middel van luchtfoto-analyse is vastgesteld dat de betreffende locatie reeds voor de aanmelding van het gebied onbegroeid was. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130A in *Noordzeekustzone* (007): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H1330B in *Duinen Vlieland* (003): door een doorbraak van de dijk is het op de habitattypenkaart opgenomen, maar niet aangewezen, subtype *binnendijks* (H1330B) inmiddels het subtype *buitendijks* (H1330A) geworden. Omdat de subtypen als zodanig (Europeesrechtelijk gezien) geen afzonderlijk te beschermen eenheden zijn, maar alleen zijn onderscheiden om specifieke kwaliteiten te kunnen beschermen, doet zich de vraag voor of hier sprake is van verslechtering in de zin van artikel 6, lid 2, van de Habitatrichtlijn. Dat is in dit specifieke geval niet zo. De waarde voor de biodiversiteit is in de vorm van subtype A zelfs hoger dan in de vorm van subtype B. Het is dus niet noodzakelijk om de situatie ten tijde van aanwijzen te corrigeren in dit wijzigingsbesluit: het subtype is niet toegevoegd.
- Aanwezigheid van H9190 in *Van Oordt's Mersken* (015): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Aanwezigheid van H6230 in *Bakkeveense Duinen* (017): uit de vegetatiekartering-Mandefjild (2015) blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Aanwezigheid van H6430A in *Rottige Meente & Brandemeer* (018): uit de vegetatie- en plantensoortenkartering Rottige Meente 2013 blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Afwezigheid van H91D0 in *Lieftingsbroek* (021): de 0,12 ha die met een eerder wijzigingsbesluit was aangeduid als Zompzegge-Berkenbroek blijkt, volgens deskundigen van de provincie Groningen,

¹³ Ook worden gevallen gemeld die wel zijn overwogen op basis van de vermelding op een habitattypenkaart, maar die uiteindelijk niet in het besluit zijn overgenomen. Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit. De genoemde uitzonderingen geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het ontwerpbesluit; inmiddels zijn vrijwel alle discrepanties gecorrigeerd op de habitattypenkaarten.

Natuurmonumenten en Alterra, een vorm van elzenbroekbos te zijn (waarbinnen op circa 2 are berken voorkomen) en daarmee dus niet te kwalificeren voor H91D0. Het habitatype wordt dus verwijderd.

- Aanwezigheid van H2320 in *Witterveld* (023): in Bijlage B.1 van het aanwijzingsbesluit werd vermeld dat kraaiheibegroeiingen alleen als kruidlaag van bossen voorkomen. Uit de habitatkaart (2013) blijkt dat dit een onjuiste veronderstelling is. Met dit wijzigingsbesluit is de tekst van het aanwijzingsbesluit weer conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007).
- Aanwezigheid van H3110 in *Dwingelderveld* (030): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H3130 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H3110 behoort. ⁽⁰⁾
- Aanwezigheid van H91D0 in *Dwingelderveld* (030): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat de vegetatie van dit habitatype op de habitattypenkaart ten onrechte niet was herkend als behorend tot H91D0. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H6510A in *Vecht- en Beneden-Reggegebied* (039): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen deels niet kwalificeren voor H6510A of (in één geval) door uitzaaiing buiten het natuurlijke verspreidingsgebied (introductie) zijn ontstaan. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H91F0 in *Vecht- en Beneden-Reggegebied* (039): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Afwezigheid van H4030 in *Boetelerveld* (041): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H4030. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2330 in *Sallandse Heuvelrug* (042): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen niet voorkomen in een zandverstuivingslandschap en om die reden niet kwalificeren voor H2330. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H6510A in *Springendal & Dal van de Mosbeek* (045): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H6510A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3130 in *Lemselermaten* (048): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H3130. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3260A in *Dinkelland* (049): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek (zoals aangekondigd in het ontwerpbesluit) is komen vast te staan dat het type afwezig is. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H6510A en H7140A in *Buurserzand & Haaksbergerveen* (053): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H6510A in *Witte Veen* (054): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H6510A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H6430B in *Zwarte Meer* (074): de bij de habitatkaart vermelde vermoedelijke aanwezigheid is bevestigd door vegetatieopnamen.
- Aanwezigheid van H6430A en H6430B in *Naardermeer* (094): de bij de habitatkaart vermelde mogelijke aanwezigheid van H6430A is bevestigd door veldwaarnemingen; daarbij bleek ook H6430B aanwezig te zijn.
- Aanwezigheid van H6430A en H6430B in *Veluwerandmeren* (076): de bij de habitatkaart vermelde vermoedelijke aanwezigheid is bevestigd door vegetatieopnamen.
- Afwezigheid van H2140B in *Kennemerland-Zuid* (088): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de beheerder is komen vast te staan dat de begroeiing tot H2130A behoort. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Aanwezigheid van H3140 in *Meijendel & Berkheide* (097): de begroeiingen blijken niet alleen in vochtige duinvalleien voor te komen, maar ook in infiltratiekanalen en om die reden moeten ze afzonderlijk worden aangewezen als H3140.

- Aanwezigheid van H1110B in *Duinen Goeree & Kwade Hoek* (101): op de habitatkaart is subtype A van H1110 opgenomen, maar gezien de ligging is duidelijk geworden dat het om subtype B gaat.
- Aanwezigheid van H1140B in *Duinen Goeree & Kwade Hoek* (101): op de habitatkaart is alleen het reeds aangewezen subtype A van H1140 opgenomen, maar gezien de ligging is duidelijk geworden dat het grootste deel van H1140 uit subtype B bestaat.
- Afwezigheid van H6510A in *Oude Maas* (108): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130A in *Haringvliet* (109): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op een aangelegd zandlichaam en om die reden niet kwalificeren voor H2130A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 in *Haringvliet* (109): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91E0C in *Biesbosch* (112): dit subtype is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen kwalificeren voor het reeds aangewezen subtype H91E0A, omdat het (in afwijking van wat de vegetatiecode suggereerde) om wilgenbos blijkt te gaan. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 en H6430B in *Voordelta* (113): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot deze typen behoren. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130C in *Grevelingen* (115): dit type is (naast subtype A) op de habitattypenkaart opgenomen, maar uit de vegetatiekundige onderbouwing blijkt dat alle grijze duinen (H2130) tot subtype A behoren. Een toevoeging van subtype C in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H1310B in *Oosterschelde* (118): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat hiermee H1310A werd bedoeld. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H2120 in *Oosterschelde* (118): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op aangelegde locaties en om die reden niet kwalificeren voor H2120. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 en H2190B in *Oosterschelde* (118): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot deze typen behoren, dan wel (in één geval bij H2190B) op een aangelegde locatie voorkomen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H1140A in *Westerschelde & Saefthinghe* (122): dit type is door een vertaalfout op de habitattypenkaart opgenomen; de locaties blijken alle tot andere habitattypen behoren, vooral H1130. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H2130A in *Westerschelde & Saefthinghe* (122): uit veldonderzoek n.a.v. een vegetatieopname blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Aanwezigheid van H9120 in *Weerter- en Budelerbergen & Ringselven* (138): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Afwezigheid van H91E0C in *Weerter- en Budelerbergen & Ringselven* (138): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op veenbodems buiten een beekdal en om die reden niet kwalificeren voor H91E0C. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91D0 in *Groote Peel* (140): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor H91D0. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H9160A in *Sint Jansberg* (142): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H9120 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H9160A blijkt te behoren. ⁽⁰⁾

- Afwezigheid van H3260B, H6230, H6510A en H91E0A in *Maasduinen* (145): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H6430A, H6430C en H91F0 in *Maasduinen* (145): uit veldonderzoek door de provincie blijkt dat deze typen ten onrechte op de habitatkaart ontbreken.
- Afwezigheid van H91D0 in *Sarsven en De Banen* (146): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor H91D0. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91E0C in *Sarsven en De Banen* (146): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op locaties die niet onder invloed van een beek staan en om die reden niet kwalificeren voor H91E0C. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H4030 en H91E0A in *Swalmdal* (148): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H3130 in *Meinweg* (149): bij de verbetering van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H3160 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H3130 blijkt te behoren. (°)
- Aanwezigheid van H6410 in *Meinweg* (149): bij de verbetering van de habitattypenkaart is gebleken dat de vegetatie van dit habitattype op de habitattypenkaart ten onrechte niet was herkend als behorend tot H6410. (°)
- Afwezigheid van H91F0 in *Bunder- en Elslooërbos* (153): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken te behoren tot een naastgelegen, reeds aangewezen habitattype. Toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2330 in *Brunssummerheide* (155): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op locaties op dekzand dat is gestort op het van nature aanwezige Mioocene zeezand. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. Het habitattype wordt dus verwijderd.
- Afwezigheid van H6410 in *Brunssummerheide* (155): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken te behoren tot een reeds aangewezen habitattype. Toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H9120 in *Brunssummerheide* (155): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Aanwezigheid van H4030 in *Geuldal* (157): uit veldonderzoek door de provincie blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Naardermeer (094) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-094)

In paragraaf 3.4 (Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste volzin van de laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst¹¹²:

Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 21 van het Besluit hoofdspoorweginfrastructuur (voorheen: artikel 20 van de Spoorwegwet), met dien verstande dat gronden buiten de teen van het talud behoren tot wat in dat besluit wordt genoemd: "de daarnaast [dat is: naast de hoofdspoorweg] gelegen gronden"; deze gronden zijn dus niet geëxclaveerd, maar beschermd vanwege de daar (actueel dan wel potentieel) voorkomende habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3140:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7140:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3140:

H3130 **Zwakgebufferde vennen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, samen met blauwgraslanden (H6410), met een beperkte oppervlakte en kwaliteit voor in het Laegieskamp, waar het is ontstaan als gevolg van natuurontwikkeling. Behoud is voldoende, omdat het type alleen in dit deelgebied kan voorkomen en er weinig mogelijkheid is voor kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7140:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met matige kwaliteit en kleine oppervlakte voor langs de spoorlijn. Ook het subtype *harig wilgenroosje* (subtype B) komt daar voor, maar heeft zich daarnaast sterk uitgebreid in het natuurontwikkelingsgebied aan de westkant van het Naardermeer (eveneens met matige kwaliteit). Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van subtype B voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

¹¹² Deze wijziging is nodig om misverstanden te voorkomen ten aanzien van de bescherming van H6430 en leefgebied van aangewezen vogels, die onder andere langs de spoorlijn voorkomen.

Naardermeer (094)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3140:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan¹¹³.

¹¹³ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Naardermeer (094)

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹¹⁴. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7140A:

H6430A – Ruigten en zomen, moerasspirea					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

¹¹⁴ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Naardermeer (094)

112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
 (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattypen stroomdalgraslanden (H6120)¹¹⁵.
 (c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹¹⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Naardermeer (094)

124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
------------	------------	--------	--------	---	--------------------

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 5 maart 2018 is voor dit wijzigingsbesluit het ontwerp gepubliceerd dat betrekking heeft op de wijziging van instandhoudingsdoelstellingen van circa honderd Habitatrichtlijngebieden. Dit ontwerp-wijzigingsbesluit heeft in de periode van 9 maart tot en met 19 april 2018 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat 82 zienswijzen zijn ingediend, voor een groot deel met een identieke inhoud. De zienswijzen zijn in deze bijlage (waar mogelijk) samengevat en per thema behandeld, overeenkomstig de indeling die is gehanteerd in Bijlage C van de oorspronkelijke besluiten. De in de zienswijzen gemaakte opmerkingen zijn steeds cursief gezet waarna het antwoord volgt. In één geval wordt vermeld dat de zienswijze aanleiding gaf tot wijziging van het besluit ten opzichte van het ontwerp. In alle andere gevallen is een nadere motivering gegeven. De antwoorden dienen in samenhang te worden gelezen met de Inleiding op deze Nota van toelichting en de wijzigingsteksten per gebied.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

Enkele insprekers vragen om een toelichting op de reden van het besluit, omdat de tekst in de Staatscourant te summier is.

In de inleiding van de Nota van toelichting is die toelichting reeds opgenomen.

Enkele insprekers zijn overvallen door het ontwerp-wijzigingsbesluit. Ze zijn van mening dat vooraf actief en individueel met de betrokken eigenaren en ondernemers moet worden gecommuniceerd welke wijzigingen worden voorgenomen en waarom, en wat daarvan de verwachte gevolgen zijn.

Juist het publiceren van een ontwerpbesluit is bedoeld om met (onder andere) grondeigenaren en bedrijven te communiceren. Overigens is het voornemen, om dit besluit te gaan nemen, reeds in 2009 bekend gemaakt (onder andere aan de Tweede Kamer). Verwachte gevolgen worden in het kader van het Natura 2000-beheerplan in beeld gebracht.

Enkele insprekers geven aan dat wijziging van aanwijzingsbesluiten zal doorwerken in beheerplannen, waarvoor gebiedsprocessen lopen en reeds afspraken zijn gemaakt, en dat door deze tussentijdse wijziging het draagvlak wordt ondermijnd.

Achteraf gezien, zou het voor de beheerplanprocessen en het draagvlak beter zijn geweest als alle relevante waarden in één keer aangewezen zouden zijn, maar ten tijde van de oorspronkelijke aanwijzingen is geoordeeld dat dat praktisch niet mogelijk was.

Insprekers betwijfelen of er wel een communautaire verplichting bestaat voor het toevoegen van de habitattypen en -soorten en zien dit graag nader toegelicht. Zij achten het onwaarschijnlijk dat bij plaatsing op de communautaire lijst zo veel habitattypen 'over het hoofd' zijn gezien. Andere insprekers zijn van mening dat als peildatum voor het wijzigingsbesluit niet uitgegaan moet worden van de peildata van de aanwijzingen als Natura 2000-gebied, maar van het moment van inwerkingtreding van de Habitatrichtlijn (1992). Gevoelige habitattypen die door het gevoerde beheer later zijn ontwikkeld, zouden niet binnen de reikwijdte van de Habitatrichtlijn vallen.

In de inleiding van de Nota van toelichting is het punt van de verplichting toegelicht. Uit vaste jurisprudentie blijkt dat alle habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, moeten worden aangewezen. Beroepsgronden die overeenkomen met de mening van de insprekers, zijn meermalen getoetst door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en altijd ongegrond verklaard. In veel gebieden was geen volledige inventarisatie voorhanden op het moment dat de gebieden werden aangemeld. Daarnaast speelt met name bij de soorten mee dat er sprake bleek te zijn van nieuwvestiging tussen het moment van aanmelden en het moment van aanwijzen (en daarvoor geldt, zo blijkt uit vaste jurisprudentie, de plicht tot actualiseren).

Enkele insprekers wijzen op de brief d.d. 18 december 2015 van de toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken, waarin hij heeft aangegeven dat de huidige systematiek die Nederland hanteert met betrekking tot de aanwijzingsbesluiten en instandhoudingsdoeleinden in overeenstemming is met de eisen uit de Habitatrichtlijn. De insprekers zijn van mening dat hier nu van afgeweken wordt.

In dit wijzigingsbesluit wordt niet van de genoemde brief afgeweken. Het wijzigingsbesluit is tot stand gekomen op basis van betere gegevens en niet op basis van een andere systematiek.

Insprekers zijn van mening dat een deugdelijke ecologische onderbouwing van het wijzigingsbesluit ontbreekt. Een andere inspreker wijst er op dat in het wijzigingsbesluit niet is opgenomen of, en in welke mate, de nieuwe habitat is waargenomen en wanneer deze zich hier heeft ontwikkeld.

De in de inleiding van de Nota van toelichting opgenomen paragraaf 'Onderbouwing van de wijzigingen' bevat de gevraagde deugdelijke ecologische onderbouwing. Zoals bij aanwijzingsbesluiten gebruikelijk, zijn er geen habitat- en soortkarteringen in het besluit zelf opgenomen, maar wordt verwezen naar die (openbare) kaarten en rapporten. Wel is in meer globale termen vermeld waar en in welke mate een bepaalde waarde voorkomt. In alle gevallen hebben de habitattypen en soorten zich gevestigd voorafgaand aan het nemen van de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten.

Insprekers veronderstellen dat habitattypen recent zijn ontstaan door PAS-herstelmaatregelen. De insprekers vinden het in strijd met het doel van de PAS als herstelmaatregelen leiden tot minder mogelijkheden voor economische ontwikkeling. Andere insprekers zijn van mening dat een strenger beschermingsregime dan niet nodig is.

De veronderstelling van de insprekers is niet correct. Met het wijzigingsbesluit worden alleen habitattypen en soorten toegevoegd die ten tijde van de aanwijzing van het gebied al aanwezig waren, dus nog voorafgaand aan het uitvoeren van PAS-herstelmaatregelen.

Enkele insprekers dringen er op aan om wijziging van aanwijzingsbesluiten te beperken.

Nederland wijst met dit wijzigingsbesluit niet méér aan dan waar de Habitatrictlijn toe verplicht. De wijziging is dus al beperkt.

Insprekers geven aan dat de wijziging in het Natura 2000 gebied Landgoederen Brummen geen relatie legt met de Nationale Klimaatadaptatiestrategie van de rijksoverheid en stellen dat het nieuwe wijzigingsvoorstel leidt tot verdere onduidelijkheden in het gebiedsbeheer en afleidt van de urgentie van het klimaatbestendig inrichten van gebieden. Tevens vragen de insprekers het ontwerp-wijzigingsbesluit in lijn te brengen met het Natuurpact (2013) en daarbij minder nadruk te leggen op biodiversiteit en meer op economie.

Insprekers maken niet duidelijk in welk opzicht de wijziging het klimaatadaptief inrichten van de regio in de weg staat. Realisatie van instandhoudingsdoelstellingen in Natura 2000-gebieden was een randvoorwaarde voor het Natuurpact; meer nadruk leggen op economie is in het concrete geval in strijd met het hierboven geschetste beleidskader voor Natura 2000.

Een inspreker is van mening dat het wijzigingsbesluit vooruitloopt op de algehele evaluatie van de Natura 2000-aanwijzingen en op grenscorrecties tussen Waddenzee en Noordzeekustzone. De inspreker adviseert een en ander voortvarend aan te pakken en een nieuwe integrale tekst uit te brengen, omdat door een opeenstapeling van wijzigingen de onduidelijkheid toeneemt en de kenbaarheid afneemt.

Van vooruitlopen op een evaluatie is geen sprake, omdat de wijzigingen correcties op de aanwijzingsbesluiten betreffen en geen actualisaties of beleidswijzigingen. In de inleiding van de Nota van toelichting is inderdaad aangegeven dat dit wijzigingsbesluit vooruitloopt op een nog te publiceren wijzigingsbesluit ten aanzien van grenswijzigingen bij Natura 2000-gebieden in de kustregio. Het aanwijzen van waarden, waarvan wordt voorzien dat ze door een reeds voorgenomen grenswijziging alsnog weer uit een gebied zouden 'verdwijnen', is niet efficiënt; daarom is aan deze werkwijze vastgehouden. De opeenstapeling van wijzigingen kan inderdaad tot onduidelijkheid leiden, omdat het oorspronkelijke besluit altijd gelezen moet worden in combinatie met de verschillende wijzigingsbesluiten. Het publiceren van een geconsolideerde versie van alle gewijzigde aanwijzingsbesluiten zou de gewenste duidelijkheid geven, maar daartoe is nog niet overgegaan.

De provincie Limburg dringt aan op een toekomstige verhoging van de grens tussen het al of niet verwaarloosbaar aanwezig zijn van een habitatype, om kleinschalige en versnipperde aanwijzing te voorkomen. De definitie van 'verwaarloosbaar' ligt vast in het Natura 2000 Profielendocument en is bevestigd in vaste jurisprudentie. Op een eventuele aanpassing kan in dit wijzigingsbesluit niet vooruit worden gelopen. Het advies wordt wel meegenomen in het traject van Actualisatie Natura 2000.

3 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker is van mening dat de motivering om voor een behoudsdoelstelling te kiezen, niet overtuigt in de volgende gevallen: Heischrale graslanden (H6230) en Ruigten en zomen (H6430B en -C) in Duinen en Lage Land Texel, Noordse woelmuis (H1340) in Waddenzee en Groenknolorchis (H9103) in Waddenzee en Noordzeekustzone. De inspreker is van mening dat de motivering versterkt moet worden of dat anders voor een uitbreidings- of verbeterdoelstelling moet worden gekozen.

De motivering voor een behoudsdoelstelling wordt voor de genoemde gevallen (samenvattend voor alle gebieden) gegeven onder de relevante tabellen van bijlage B.4.1 en -2, en aanvullend in de instandhoudingsdoelstellingen; deze moeten dus in samenhang worden gelezen. De inspreker maakt niet duidelijk waarom de gegeven motivatie niet zou overtuigen.

Insprekers verzoeken de brede geelrandwaterroofkever aan te wijzen voor het Holtingerveld, waar een duurzame populatie voorkomt. Nederland is verplicht gebieden voor deze soort aan te wijzen, wat tot op heden niet is gebeurd. Insprekers menen dat de soort in het publicatiejaar van het aanwijzingsbesluit (2013) al op de Referentielijst stond en er dus sprake is van een juridisch noodzakelijke correctie van het aanwijzingsbesluit. Aanwijzing is voorts nodig omdat PAS-herstelmaatregelen potentieel schadelijk kunnen zijn voor de soort. Inderdaad is Nederland verplicht om voor deze soort gebieden aan te wijzen. De Referentielijst speelt een belangrijke rol, voor zowel de lidstaat als de EU, bij het bepalen voor welke habitattypen en soorten er gebieden moeten worden geselecteerd en aangewezen. Anders dan insprekers menen, is deze soort pas op de Referentielijst van april 2014 vermeld voor Nederland (als enige land in de Atlantische regio). Daaraan ging de melding van Nederland in 2007 vooraf dat de soort was herontdekt, waaruit pas eind 2013 de conclusie werd getrokken dat de Referentielijst op dit punt zou moeten worden geactualiseerd, waar Nederland direct mee heeft ingestemd. De verplichting tot aanwijzing ontstond dus pas in 2014. Overigens heeft de Referentielijst geen formele status, omdat hij niet is gebaseerd op Europese regelgeving. Dat neemt niet weg dat een vermelding de noodzakelijke implementatie van de Habitatrichtlijn verheldert. Omdat in dit geval geen sprake is van een correctie, maar van een nieuw feit nadat het aanwijzingsbesluit was vastgesteld, valt aanwijzing van deze soort niet onder de reikwijdte van dit wijzigingsbesluit.

Insprekers hebben bezwaar tegen het toevoegen van habitatype Beken en rivieren met waterplanten (H3260A) in Landgoederen Brummen. Insprekers vinden tevens dat de onderbouwing 'dat er mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het habitatype op verschillende plekken in het gebied' een te smalle basis biedt en vragen om de noodzaak en urgentie van uitbreiding helder te motiveren, dan wel de voorgenomen wijziging in te trekken. Toevoeging is noodzakelijk vanwege het voorkomen van het habitatype (zie hierboven onder 'Reacties over de procedure'). Voor dit habitatype is de landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. In principe wordt in alle gebieden het landelijke doel gevolgd, tenzij er sprake is van onvoldoende potentie dan wel onevenredige gevolgen én de uitbreiding in andere gebieden gerealiseerd kan worden. Dat is de lijn die ook voor de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten is gevolgd. In het concrete geval is uitbreiding in de bestaande beken mogelijk door aanpassing van het beheer, wat geen onevenredige gevolgen heeft.

Een inspreker maakt bezwaar tegen de aanwijzing van Duinheiden met kraaihei, droog (H2140B) in Kennemerland-Zuid, omdat het habitatype niet kenmerkend is voor de kalkrijke duinen, op een kunstmatige plek over een te kleine oppervlakte voorkomt en contraproductief kan zijn voor natuurherstel.

De genoemde redenen zijn deels niet relevant en deels onjuist, maar de zienswijze heeft wel aanleiding gegeven om nader veldonderzoek te doen. Uit dat onderzoek is gebleken dat H2140B op de gekarteerde locatie niet voorkomt. Tevens is gebleken dat de veronderstelde aanwezigheid was gebaseerd op een onjuiste code op een vegetatiekaart (hoogstwaarschijnlijk een typefout, omdat de aangetroffen vegetatie een verwante code heeft). De toevoeging is daarom uit het wijzigingsbesluit verwijderd.

Een inspreker vraagt duidelijkheid over de habitattypenkaart van Meijndel & Berkheide als referentie voor de 'nulsituatie'. Deze kaart is in 2017 bij het vaststellen van het beheerplan vastgesteld, maar nog niet door de Interbestuurlijke Projectgroep Habitatkartering valide verklaard. De aanwezige waarden waarop het ontwerp-aanwijzingsbesluit is gebaseerd, zijn niet terug te vinden op de beschikbaar gestelde habitattypenkaart uit 2015. De inspreker vraagt meer transparantie over de totstandkoming van de kaart en de aanwezigheid van de in het besluit genoemde habitattypen. Ten aanzien van Embryonale duinen (H2110) is de inspreker van mening dat het type alleen buiten de begrenzing voorkomt. Ten aanzien van Ruigten en zomen, moerasspirea (H6430A) is

de inspreker van mening dat het niet kenmerkend is voor het duinecosysteem en dat het gebied voor dit habitatype niet bijdraagt aan de landelijke staat van instandhouding, en daarom niet opgenomen zou moeten worden in het wijzigingsbesluit.

Inderdaad is de toevoeging van habitattypen gebaseerd op een habitattypenkaart die volgens de Interbestuurlijke Projectgroep Habitatkartering nog niet valide is. In zulke gevallen is gekeken of de geconstateerde gebreken ook van invloed zijn op het kunnen opnemen van habitattypen in dit wijzigingsbesluit. Dat bleek niet het geval te zijn. De vier toegevoegde habitat(sub)typen zijn namelijk goed onderbouwd, zo blijkt uit de habitatkaart (versie v20140331) en het bijbehorende rapport Vegetatie- en habitatkartering duinen Meijndel 2011 van Van der Goes & Groot, Alterra en Provincie Zuid-Holland, en niet is gebleken dat de vegetatiecodes onjuist zijn. Er is geen latere versie van de habitatkaart bekend die op deze punten afwijkt van de voor dit wijzigingsbesluit gebruikte versie. De totstandkoming van de habitattypenkaart is in het genoemde rapport beschreven.

Wat betreft de ligging van H2110: uit de habitatkaart blijkt dat het type langs vrijwel de hele kustlijn voorkomt binnen de gepubliceerde buitengrens.

Wat betreft H6430A: het al of niet kenmerkend zijn voor bepaalde landschappen is geen relevant criterium bij het bepalen van de noodzaak voor aanwijzing. Wat de bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding is, blijkt uit de tabel in bijlage B.4.1: die bijdrage heeft code C gekregen.

Een inspreker is van mening dat infiltratieplassen in Meijndel & Berkheide geen natuurlijke wateren zijn, maar onderdeel van de drinkwaterwinning, en dat aanwijzen van habitatype Kranswierwateren (H3140) in deze plassen de toekomstige bedrijfsvoering of opheffing hiervan (ten gunste van een prioritair habitatype) kan belemmeren. De inspreker is tevens van mening dat de waterkwaliteit van de infiltratieplassen wordt geborgd via de Kaderrichtlijn Water en dat aanwijzing als habitatype geen toegevoegde waarde heeft.

Dat de infiltratieplassen geen natuurlijke wateren zijn, is volgens de definitie van H3140 geen reden om de aanwezige kranswiervegetaties niet tot het habitatype te rekenen. Het belemmeren van de toekomstige bedrijfsvoering (of juist de opheffing daarvan) is geen legitieme reden om van aanwijzing af te zien, omdat alleen ecologische argumenten relevant zijn. Overigens is in de instandhoudingsdoelstelling vermeld dat de huidige vorm van onderhoud overeenkomt met wat het habitatype nodig heeft om te kunnen voortbestaan. Het borgen van een bepaalde waterkwaliteit is geen doelstelling van de Habitatrictlijn en kan dus niet in de plaats komen van het beschermen van een habitatype; dat laatste heeft dus wel degelijk een toegevoegde waarde.

Een inspreker is van mening dat in Meijndel & Berkheide de kleine modderkruiper (H1149) en de kamsalamander (H1166) niet kenmerkend zijn voor het duinecosysteem en dat het gebied voor deze soorten niet bijdraagt aan de landelijke staat van instandhouding, en dat deze soorten daarom niet opgenomen zouden moeten worden in het wijzigingsbesluit.

Het al of niet kenmerkend zijn voor bepaalde landschappen is geen relevant criterium bij het bepalen van de noodzaak voor aanwijzing. De bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding is weliswaar niet groot, maar omdat het gaat om een meer dan verwaarloosbaar voorkomen, is die bijdrage wel 'beduidend'.

De provincie Noord-Brabant verzoekt de zeggekorfslak aan te wijzen in Biesbosch en Langstraat. Volgens het rapport 'Inventarisatie van de zeggekorfslak in Noord-Brabant' (Boesveld & Kalkman 2016) komt de soort in deze gebieden voor, en waarschijnlijk was dat ook al zo op het moment van aanwijzen.

De zeggekorfslak is bijzonder klein, is lastig van verwante soorten te onderscheiden en leeft vaak op zeer kleine, moeilijk toegankelijke locaties. Vanwege deze moeilijkheidsgraad is het aantal onderzoekers en vrijwilligers die gericht naar deze soort zoeken, zeer klein. Bij recente inventarisaties wordt soms een populatie ontdekt. Het is dan altijd de vraag hoelang die populatie er al is: is het een recent ontstane populatie, of is de populatie aan de aandacht ontsnapt? In het geval van de genoemde gebieden hebben de betrokken onderzoekers verklaard dat er meer onderzoek nodig is om met zekerheid te kunnen zeggen dat er niet alleen thans, maar ook al in 2013 sprake was van duurzame populaties. Daarmee vallen deze gevallen onder de uitzondering genoemd in de inleiding van de Nota van toelichting: soorten die pas ná publicatie van het aanwijzingsbesluit in het gebied zijn gevestigd. In het rapport, waarin onderscheid is gemaakt tussen het al of niet gevestigd zijn van een populatie op het moment van publiceren van een aanwijzingsbesluit (De Vlinderstichting, 2017), wordt namelijk pas geconcludeerd tot 'gevestigd' indien aannemelijk kan worden gemaakt dat sprake is van 'bestendig gebruik'. In deze gevallen blijkt dat niet aannemelijk gemaakt te kunnen worden voor de situatie in 2013. De besluiten uit 2013 hoeven dus niet te worden gecorrigeerd.

Een inspreker is van oordeel dat de toevoegingen in de volgende gevallen nader moet worden onderbouwd, omdat de toevoeging niet herleidbaar vanuit de vereisten van de Habitatrichtlijn is onderbouwd. Bovendien zou de peildatum per besluit, habitatype en soort variëren (vaak wordt de datum van aanwijzing genoemd, soms 2004) zonder toelichting op de reden of de verschillen. De gevallen betreffen:

- 1: Beuken-eikenbossen met hulst (H9120) in Rijntakken: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 2: Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (H91E0C) in Rijntakken: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 3. Embryonale duinen (H2110) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 4. Duinbossen, binnenduinrand (H2180C) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 5. Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (H2190D) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 6. Embryonale duinen (H2110) in Meijndel & Berkheide: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 7. Vochtige duinvalleien, ontkalkt (H2190C) in Meijndel & Berkheide: de locatie is niet duidelijk aangegeven; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd. De inspreker vindt het bovendien niet duidelijk waarom voor de doelstelling uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit is gekozen (en niet voor behoud, zoals bijvoorbeeld in Kennemerland-Zuid).*
- 8. Kranswierwateren (H3140) in Meijndel & Berkheide: het is niet duidelijk is om welk KDW-subtype het gaat; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 9. Ruigten en zomen, moeraspirea (H6430A) in Meijndel & Berkheide: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 10. Grijze duinen, kalkarm (H2130B) in Voornes Duin: het subtype is niet zichtbaar op de luchtfoto en het blijkt nergens uit dat het er in 2008 was. Tevens is de uitbreidings- en verbeterdoelstelling niet in lijn met de toelichting, waar in staat dat uitbreiding van subtype B ten koste zal gaan van subtype A. Waarom voor uitbreiding is gekozen, is niet duidelijk: de huidige oppervlakte is kleiner dan in Solleveld & Kapittelduinen, terwijl in dat gebied gekozen is voor een behoudsdoelstelling.*
- 11. Vochtige duinvalleien, ontkalkt (H2190C) in Voornes Duin: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 12. Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Voornes Duin: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 13. Galigaanmoerassen (H7210) in Voornes Duin: uit de toelichting lijkt het of het habitatype onterecht is toegevoegd, omdat dit type voorkomt waar recent bos is verwijderd ten behoeve van het herstellen van duinvalleien.*
- 14. Permanent overstromde zandbanken, Noordzee-kustzone (H1110B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: deze toevoeging lijkt in strijd met de begrenzing van het gebied, zoals toegelicht in paragraaf 3.3 en 3.4 van het aanwijzingsbesluit, waar staat dat de zeewaartse grens op de gemiddelde laag-laagwaterlijn ligt, terwijl het habitatype onder L.A.T. ligt. Daarnaast vraagt de inspreker zich af of de in de tekst genoemde verzanding ook is toegestaan als deze een onnatuurlijke oorzaak heeft.*
- 15. Slik- en zandplaten, Noordzee-kustzone (H1140B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 16. Kruidwilgstruwelen (H2170) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 17. Duinbossen, binnenduinrand (H2180C) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 18. Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 19. Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Nieuwkoopse Plassen & De Haeck: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 20. Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (H91E0C) in Zouweboezem: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 21. Witte duinen (H2120) in Voordelta: peildatum is 2008, maar volgens het besluit gaat het om relatief jonge duinbegroeiingen (ontstaan door opstuiving van zand na de aanleg van de Maasvlakte en Neeltje Jans).*

22. *Grijze duinen, kalkrijk (H2130A) in Grevelingen: het is niet duidelijk waar het subtype voorkomt; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*

De peildatum is gelijk aan het jaar van aanwijzen (wat per gebied verschilt, maar nooit per habitatype of soort binnen een gebied) en is nergens in het besluit 2004. Waarom dit op deze manier verschilt, staat in de paragraaf Peildatum, in de Inleiding van de Nota van toelichting.

Over de 22 gevallen kan in zijn algemeenheid het volgende worden opgemerkt. De motivering dat het habitatype reeds aanwezig was ten tijde van de oorspronkelijke aanwijzing van het gebied (dus: op de peildatum) wordt voor alle gevallen onderbouwd in de paragraaf Onderbouwing van de wijzigingen, in de Inleiding van de Nota van toelichting, waar staat: “De habitattypenkaarten geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het aanwijzingsbesluit (en daarmee dus de situatie op de peildata voor dit wijzigingsbesluit).” Deze kaarten vormen, tenzij anders vermeld, de basis voor dit wijzigingsbesluit; op die kaarten zijn de exacte locaties weergegeven. Daarmee is tegelijk de motivatie van de aanwezigheid gegeven; voor een gedetailleerde onderbouwing wordt verwezen naar het voor deze habitattypenkaarten vervaardigde documentatiemateriaal (dat opvraagbaar is bij de betrokken ministeries en provincies).

Het volgende kan worden opgemerkt over de meer specifieke gevallen:

7. Voor de doelstelling uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit is bij H2190C in Meijndel & Berkheide gekozen, omdat in beginsel wordt aangesloten bij het landelijke doel, mits er potenties zijn om dit landelijke doel ook in dit gebied toe te passen. Die potenties blijken er te zijn: ze vloeien voort uit het feit dat er regeneratieprojecten zijn uitgevoerd en de doelstelling voorts door een natuurlijke ontwikkeling vanzelf zal worden gerealiseerd.
8. Om welke variant van de kritische depositiewaarde voor stikstof het gaat bij H3140 in Meijndel & Berkheide is geen onderwerp wat thuishoort in een aanwijzingsbesluit.
10. De uitbreidings- en verbeterdoelstelling voor H2130B in Voornes Duin is niet in strijd met de toelichting. Weliswaar zal H2130B toenemen als gevolgen van ontkalking van het substraat, maar dat hoeft niet ten koste te gaan van H2130A. Indien dat wél het geval is, zal H2130A nog extra moeten toenemen, omdat ook voor dat subtype een uitbreidingsdoelstelling geldt. Voor de doelstelling uitbreiding oppervlak is gekozen omdat in beginsel wordt aangesloten bij het landelijke doel, mits er potenties zijn om dit landelijke doel ook in dit gebied toe te passen. Die potenties blijken er dus te zijn.
13. Dat H7210 in Voornes Duin voorkomt op een plek waar recent bos is verwijderd, betekent niet dat het type recent is ontstaan. Het woord 'recent' moet overigens gelezen worden in de context van het besluit uit 2008: kort daarvoor is bos gekapt in de betreffende duinvallei, waardoor H7210 zichtbaar werd. Dat type bestond dus al in 2008, maar was voorafgaand aan de boskap aan het oog onttrokken door omringend bos.
14. De zeewaartse grens van Duinen Goeree & Kwade Hoek ligt in het algemeen op de gemiddelde laag-laagwaterlijn. De tekst beschrijft echter alleen wat het globale uitgangspunt was bij het trekken van de (rechte) grens tussen dit gebied en de Voordelta. De kaart is leidend bij het bepalen van de exacte grens en wat dat vervolgens betekent voor de aanwezige habitattypen. Uit de habitattypenkaart blijkt dat er binnen de begrenzing ook permanent water voorkomt (behorend tot H1110B), aansluitend op het voorkomen daarvan in de Voordelta. Dit wordt bevestigd door luchtfoto's. De in de tekst genoemde mogelijke verzanding is een natuurlijk proces dat in en rond de Voordelta kan optreden. Het is in beginsel niet wenselijk om een grootschalig natuurlijk proces als het verplaatsen van zandbanken, dat kenmerkend is voor de Voordelta en omgeving, tegen te houden. Dat is de reden dat in dit concrete geval het relatief kleine stuk H1110B in samenhang wordt gezien met het naastliggende veel grotere stuk in Voordelta. Daarmee wordt niet gesuggereerd dat verzanding als gevolg van een onnatuurlijke oorzaak acceptabel is.
21. De aanduiding 'relatief jonge duinbegroeiingen' bij de doelstelling voor H2120 in Voordelta moet gelezen worden in de context van het besluit uit 2008. Het type was in 2008 minder lang aanwezig dan in aangrenzende duingebieden, omdat het pas kon ontstaan na opstuiving van zand langs de Maasvlakte en langs Neeltje Jans. De Maasvlakte is echter al in de jaren 1960 aangelegd en het eiland Neeltje Jans is opgeleverd bij de bouw van de Oosterscheldekering in 1986.

4 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Meerdere insprekers vragen om een toelichting op de gevolgen van het besluit voor grondeigenaren en op de noodzaak voor extra maatregelen, met name in relatie tot het gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Bij het toevoegen van waarden is voorbijgegaan aan economische effecten.

Volgens vaste jurisprudentie is Nederland, op basis van lid 1 van artikel 6 van de Habitatrictlijn, verplicht om alle habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, aan te wijzen. Met het wijzigingsbesluit wordt invulling gegeven aan deze verplichting. Sociaal-maatschappelijke en economische redenen mogen alleen een rol spelen bij een verbeter- en/of uitbreidingsdoelstelling. Eventuele maatregelen en gevolgen worden in het kader van de Natura 2000-beheerplannen in beeld gebracht.

Meerdere insprekers vragen hoeveel ontwikkelruimte er is binnen het Programma Aanpak Stikstof en of dat tegen de achtergrond van de destijds gekozen uitgangspunten voor groei en ontwikkeling voldoende is. De insprekers vinden het belangrijk dat een wijziging van de aanwijzingsbesluiten geen negatieve gevolgen heeft voor die ontwikkelruimte. Men verwacht met name dat de impact van de wijziging van het aanwijzingsbesluit van het gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving groot zal zijn.

Een aanwijzingsbesluit is niet de plek om uitspraken te doen over deze gevolgen. Zie verder het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Enkele insprekers veronderstellen dat het gehele gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving als stikstofgevoelig wordt aangemerkt, terwijl uit het ontwerp-wijzigingsbesluit blijkt dat de stikstofgevoelige habitattypen Overgangs- en trilvenen (H7140) en Hoogveenbossen (H91D0) slechts in een deel van het gebied voorkomen en dat de potenties voor uitbreiding van beide typen niet groot zijn. De insprekers geven aan dat dit grote gevolgen zal hebben voor de omliggende agrarische bedrijven en hun ontwikkelruimte in het kader van de PAS.

In het (voormalige) Programma Aanpak Stikstof is een lijst opgenomen van gebieden waar stikstofgevoelige habitats voorkomen waarvan de kritische depositiewaarde wordt overschreden. Toetsing van vergunningaanvragen is echter alleen aan de orde op locaties binnen die gebieden waar daadwerkelijk sprake is van een stikstofprobleem. In het genoemde gebied is dat dus een beperkt gedeelte. Zie overigens ook het antwoord in de eerste en de tweede alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers maken zich zorgen over de externe werking, bijvoorbeeld het risico op vernatting in aangrenzend landbouwgebied. Insprekers vinden dat dit voorkomen moet worden en vragen de bevoegde gezagen om dit te bevestigen.

Zie het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers zijn van mening dat de belangen van lokale (agrarische) ondernemers niet zijn meegewogen in het ontwerp-wijzigingsbesluit.

Zie het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers vragen om de consequenties van de aanwijzing van habitatype Beken en rivieren met waterplanten, wateranonkels (H3260A) in Landgoederen Brummen helder uiteen te zetten, omdat onduidelijk is wat de gevolgen zijn. De insprekers zijn van mening dat de wijziging onvoldoende rekening houdt met andere gebruiksfuncties en vinden deze daarom niet acceptabel. De indruk bestaat dat met de voorgestelde wijziging de visie uit 2016 van de Vereniging Natuurmonumenten voor de waterhuishouding van het gebied werkelijkheid wordt, wat tot een onacceptabele aantasting van het gebied zou leiden. Men is van mening dat bewoners en ondernemers niet goed betrokken zijn bij het beheerplanproces.

De wijziging heeft geen relatie met de genoemde visie of het lopende beheerplanproces, omdat voor de realisatie van deze instandhoudingsdoelstelling naar verwachting geen wijziging van de waterhuishouding nodig is (zie daarvoor het antwoord in de paragraaf 'Reacties over de instandhoudingsdoelstellingen'). Zie verder het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

5 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker is van oordeel dat de consequenties van het wijzigingsbesluit zo snel mogelijk moeten worden doorgevoerd in de betreffende beheerplannen en in het Programma Aanpak Stikstof.

Van dit oordeel wordt kennis genomen. In een aanwijzingsbesluit wordt geen uitspraak gedaan over beheerplannen en toestemmingsverlening voor plannen of projecten.

Inspreekers zien graag bevestigd dat het wijzigingsbesluit in geen enkel gebied zal leiden tot aanvullende externe maatregelen.

Kennelijk zijn hierover al uitspraken gedaan door enkele provincies, maar pas in het kader van de Natura 2000-beheerplannen zal blijken of er inderdaad geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Een aanwijzingsbesluit is niet de plek om daar uitspraken over te doen.

De provincie Limburg geeft aan dat de extra kosten die voortvloeien uit de toe te voegen habitats redelijkerwijs niet (geheel) gefinancierd kunnen worden uit het budget dat op grond van het Natuurpact ter beschikking is gesteld voor het uitvoeren van de Wet natuurbescherming, omdat er ten tijde van het Natuurpact nog geen zicht was op het inmiddels grote aantal en de aanzienlijke oppervlakte aan toe te voegen habitats.

De betreffende waarden waren reeds aanwezig ten tijde van het sluiten van het Natuurpact. Overigens doet dit wijzigingsbesluit geen uitspraak over de financieringskwesties die verband houden met het aanwijzen van habitats.

6 REACTIES OVER SCHADE

Een inspreker geeft aan dat de bruikbaarheid van gronden steeds verder in het gedrang zal komen; in het wijzigingsbesluit moet daarom een hoofdstuk over compensatie van schade uitgewerkt worden.

Zie hiervoor de reeds in de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten gegeven reactie in de paragraaf 'Reacties over schade' (dat is meestal paragraaf 7 in Bijlage C van de Nota van toelichting).

MEDEDELING

De wijzigingen in de Nota's van toelichting van de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten voor andere Natura 2000-gebieden zijn weggelaten. Zie daarvoor de webpagina's van de betreffende gebieden op www.natura2000.nl/gebieden/.